

напрямі, створення програм освітніх тренінгів для опанування знаннями, уміннями, навичками ефективного попередження конфліктних ситуацій у вищій школі.

ЛІТЕРАТУРА

- Бещук-Венгерська, 2015* – Бещук-Венгерська Н. В. Профілактика синдрому професійного вигорання у педагогів. Методичний посібник / Н. В. Бещук-Венгерська. – Вінниця: ММК, 2015. – С. 17–23.
- Кошечко, 2016* – Кошечко Н. В. Профілактика синдрому «емоційного професійного вигорання» викладачів ВНЗ / Н. В. Кошечко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Педагогіка. Вип. 3. – К. : Київський університет, 2016. – С. 21–28.
- Сухомлинський, 1976* – Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5 т. – К. : Радянська школа, 1976. – Т.1. – С. 628–629.
- Сухомлинський, 1976* – Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5 т. – К.: Радянська школа, 1976. – Т.2. – С. 624–626.

REFERENCES

- Beshchuk-Venherska, 2015* – Beshchuk-Venherska N. V. Profilaktyka syndromu profesiinoho vyhorannia u pedahohiv. Metodychnyi posibnyk / N. V. Beshchuk-Venherska. – Vinnytsia: MMK, 2015. – S. 17–23.
- Koshechko, 2016* – Koshechko N. V. Profilaktyka syndromu «emotsiinoho profesiinoho vyhorannia» vykladachiv VNZ / N. V. Koshechko // Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Seria: Pedahohika. Vyp. 3. – K. : Kyivskiy universytet, 2016. – S. 21–28.
- Sukhomlynskyi, 1976* – Sukhomlynskyi V. O. Vybrani tvory: u 5 t. – K. : Radianska shkola, 1976. – T.1. – S. 628–629.
- Sukhomlynskyi, 1976* – Sukhomlynskyi V. O. Vybrani tvory: u 5 t. – K. : Radianska shkola, 1976. – T.2. – S. 624–626.

УДК 796.011.3:378

Софія Купко, Тетяна Носаченко

ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНЬОГО УЧИТЕЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПЕТРИКІВСЬКОГО РОЗПИСУ

У статті доведено, що в сучасних умовах євроінтеграції нашого суспільства вирішується проблема розвитку і використання особистісних можливостей майбутніх фахівців, оскільки висуваються більші вимоги до самостійності, ініціативності, креативності та їх цілеспрямованості. Такі вимоги зумовлюють підвищення інтересу до засобів становлення та формування професійної компетентності майбутнього педагога-художника, як важливої психолого-педагогічної проблеми сучасної мистецько-педагогічної освіти. У процесі фахової підготовки, майбутні викладачі не тільки вчать використовувати на практиці інноваційні та ефективні методи навчання, але й реалізують свій творчий потенціал художника.

У статті розкривається сутність художньо-творчої компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва, висвітлюються шляхи її формування в процесі вивчення петриківського розпису.

Ключові слова: компетентність, мистецька освіта, образотворче мистецтво, майбутній учитель, професійна компетентність, декоративний живопис, петриківський розпис.

Pedagogy

Today the issue of students' professional competence rising in artistic direction becomes very important. During professional training, students use in practice innovative and effective teaching methods as well as realize the creative potential of specialists.

This direction of professional training develops the creative imagination and thinking of the future fine art teacher, increase the range of professional functions and enrich the aesthetic and artistic experience.

The active realization of creative students' ideas is the result of their work. The many-year practice of the petrykivka painting (or simply «Petrykivka painting») has created a peculiar system of composite laws, color and technical principles that are developing and improving in our time. Awareness and adherence to them helps students achieve their creative work of aesthetic order, compositional integrity and artistic perfection.

In the process of studying petrykivka students study: on the basis of natural forms, stylize, simplify, transform realistic forms into decorative; understand the laws of the composition and its main means of expression; understand and analyze the works of famous masters of petrykivka; use the color to convey mood, emotions; fluent in expressive means of decorative painting.

Petrykivka painting in the national culture of the Ukrainian people occupies a special place. It reflects the originality, artistic phenomenon of our people: their poetry, imagination, creative thinking, wise simplicity, attitudes and feelings, celebrate the best features of the national character - courage, humanity, honesty, extraordinary strength, optimism. The painting reveals the wealth of the culture of people. It helps students them to learn the customs that are passed from generation to generation, teach them to understand and love beautiful, accustomed to work on the laws of beauty

The professional competence of future fine art teachers is being discussed as the ability to demonstrate modern methods and materials at the highest level and realize their educational potential in professional activities.

Keywords: *competence, artistic education, fine arts, future teacher, professional competence, decorative painting, petrykivka.*

Постановка проблеми. Нинішня система підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва потребує корекції, розвитку та вдосконалення, що передбачають забезпечення умов для підвищення професійної компетентності. Майбутній викладач образотворчого мистецтва має бути обізнаним як в історії своєї держави, так і в її традиціях та культурі. Тому, щоб не втратити своєї індивідуальності, свого обличчя, необхідно інтегрувати багатовікові традиції в сучасне життя українців.

Вивчаючи петриківський розпис, студенти збагачуються його історією, розвиваються в різних техніках та технологіях виконання розпису, поповнюють свої знання про кольорознавство, стилізацію, основи композиції. У подальшому ці знання допомагають створювати власні твори, передавати почуття, та емоції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних педагогічних дослідженнях В. Андрущенка, І. Беха, Р. Гуревича, І. Зязюна, І. Козловської, В. Сидоренка, та ін. був проведений аналіз складників та особливостей компетентності майбутнього педагога.

У ході дослідження С. Ясланської було визначено, що розвиток професійної компетентності майбутніх викладачів формується в ході навчання у закладах вищої освіти при вивченні фахових дисциплін. Студенти розвивають творче мислення, самовдосконалюються, навчаються правильному педагогічному спілкуванню, самостійності [Ясланська, 2012: с. 54].

До основних ознак компетентності В. Крічевський відносить отримані знання, що забезпечують продуктивну діяльність; сформовані практичні уміння та володіння технологіями виконання педагогічних завдань.

Багато науковців, як вітчизняних так і зарубіжних, приділяли свою увагу дослідженню петриківського розпису. Серед таких В. Курбатова, та його праця «Перспективність декоративного розпису», роботи М. Касьяненко, які можна оцінити як осмислення вкладу українських митців у загальний український культурно-мистецький процес.

Мета статті – визначення шляхів ефективного формування професійної компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва у процесі вивчення петриківського розпису.

Вклад основного матеріалу. Якість професійної підготовки майбутніх вчителів зумовлена різноманітною кількістю мистецьких технологій, запропонованих для вивчення студентам. Завдяки цьому студенти збагачуються знаннями, досвідом, ознайомлення із розписами сприяє підвищенню рівня компетентнісного підходу.

Компетенція – це коло повноважень якої-небудь організації, установи або особи; коло питань, в яких дана особа має певні повноваження, знання, досвід [Мельничук, 1985: с. 428].

Під професійною компетентністю педагога розуміють особистісні можливості викладача, які дають можливість досягти поставлених цілей. Для цього потрібно вдосконалити педагогічну теорію, вмінти використовувати її на практиці. Педагогічна компетентність викладача – це цілісність знань теоретичної та практичної готовності до здійснення педагогічного процесу [Ревенко, 2007: с. 139].

Розглядаючи специфіку професіоналізму майбутнього вчителя образотворчого мистецтва слід зазначити, що його майстерність у виконанні функцій професійної діяльності безпосередньо пов'язана зі здатністю успішно здійснювати педагогічно-художню творчість. Така якість майбутнього педагога-художника є найважливішим компонентом його освітньо-кваліфікаційної характеристики, що виражена у володінні спеціальних знань, умінь і навичок та готовності їх застосування на практиці. Професійна компетентність вчителя образотворчого мистецтва є сукупністю педагогічної і креативної грамотності, творчих здібностей і умінь і готовності фахівця до їх творчого використання в професійній педагогічній діяльності.

Для вчителя-художника це поняття розглядаємо як інтегральне, оскільки воно відображає вияв педагогічних і художньо-творчих здібностей, які реалізуються в процесі виконання професійно-творчих завдань.

З огляду на зазначене, у процесі вивчення мистецьких дисциплін (живопис, декоративно-прикладне мистецтво, дизайн та художнє конструювання, художня праця, пластика малих форм, мистецтво регіону) студентам пропонується вивчення традиційних мистецьких видів та технік

образотворення, які дозволяють втілювати традиційні основи вітчизняного мистецтва в сучасних креативних художніх творах. Вивчення традиційного мистецтва дозволяє студентам досягти найвищого рівня розвитку професіоналізму, формує готовність здійснювати професійну діяльність на творчій основі.

Рівень професійної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва залежить від розвиненості їх художньо-творчих уподобань і здібностей, компетенцій з формотворення та креативного проектування, володіння образною мовою та засобами пластичних мистецтв, технологією матеріалів і художніх технік.

Компетентісне спрямування професійної освіти майбутніх учителів образотворчого мистецтва успішно реалізується шляхом звернення до національних скарбів художнього мистецтва, під час вивчення сучасного декоративно-ужиткового мистецтва та дизайну.

Проблеми становлення особистості майбутнього вчителя та визначення шляхів, засобів і методів професійного становлення в умовах педагогічного вишу є об'єктом досліджень учених психолого-педагогічної галузі (В. Бондар, І. Канівська, Є. Карпова, Н. Кичук, Л. Макарова, А. Кондратенко, В. Котляр, З. Левчук, В. Литовська, С. Сисоєва).

Обґрунтуванням теоретичних, дидактико-методичних та практичних аспектів підготовки вчителя образотворчого мистецтва займалися вчені у галузі мистецької освіти, теорії і методики образотворчого мистецтва (Є. Антонович, Л. Івахнова, Є. Ігнат'єв, Т. Колеснікова, Л. Масол, С. Максименко, Н. Миропольська, М. Резніченко, М. Ростовцев, О. Рудницька, В. Щербаків).

Аналіз сучасних досліджень та публікацій, у яких започатковано розгляд шляхів формування професійної компетентності майбутніх учителів засобами декоративно-ужиткового мистецтва (А. Алексюк, В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Іванов, Л. Коваль, І. Кресіна, В. Кудін, В. Мазепа, С. Сисоєва, Г. Падалка), дає підстави зробити висновок про необхідність активного осмислення народного декоративно-прикладного мистецтва як художнього виміру людського буття.

Одним із дієвих засобів формування професійної компетентності майбутнього педагога-художника є декоративний живопис. Саме за допомогою уяви, фантазії, стилізації природних та орнаментальних мотивів майбутній викладач може проявити себе в безмежному просторі декоративного бачення світу. За допомогою ліній, орнаменту, кольору, можна передати свої почуття, настрої, донести до аудиторії провідну ідею.

Декоративний народний живопис відображає багаті мистецькі традиції минулих нашого народу. У декоративному малюванні втілюються соціальні мотиви та естетичні смаки народу, органічно поєднуються реальність і фантазія. Декоративний живопис – вид пластичного мистецтва, твори якого художньо формують навколишнє матеріальне середовище людини, вносять у нього естетичне, ідейно-образне начало.

До декоративного живопису відносяться твори на стінах, стелі, склепіннях, рідше – на підлозі, на сирій штукатурці (фреска); мозаїку, написані мальовничі панно, вітражі, майоліку та інші форми живописного декору в архітектурі. Монументально-декоративний розпис стін, фасадів є основним акцентом ансамблю, що декорує поверхню, доповнює художню виразність та ніби розчиняється в ньому. Основне призначення декоративного живопису – оздоблення і прикраса предмета чи споруди, підкреслення їх форми і функціональності. Одним із різновидів декоративного живопису є декоративні розписи [Кириченко, 2006: с. 228].

Мистецтво народного декоративного розпису розкриває світ мудрості народу, втілює його талант, розуміння добра і краси. Український декоративний розпис набув широкого визнання в усьому світі. Стилізовані образи декоративного живопису, динамічні та неповторні мотиви орнаменту містять закодовані символи природи, історії та побуту, характеру та етнічних цінностей українського народу. В символах декоративного розпису, як і в народному мистецтві загалом, закодована правічна культура, віра, надія і любов його народу до оточуючого світу.

Народний декоративний розпис – джерело самобутності української культури, національні коди формотворення, кольоробачення, що складають світоглядні та естетичні засади традиційного мистецтва. Вивчення знаково-символічної структури декоративного розпису, його глибокий духовний зміст та естетико-виховні можливості сприяють передачі досвіду попередніх поколінь, розвитку у майбутніх учителів здатності сприймати, оцінювати та примножувати культурні традиції свого народу, творчо інтерпретувати їх в сучасних творах, а тому розширити діапазон предметних компетентностей.

Становлення українського декоративного розпису можна спостерігати на неповторних творах заслуженого майстра народної творчості Тетяни Пати, її учнів – народного художника Марфи Тимченко, заслуженого майстра народної творчості Федора Панка, Віра Павленко, Галини Павленко-Черниченко, кожен з яких має свій почерк, своє творче кредо. Життєрадісність, краса та ліризм, художня виразність характеризує твори майстрів Київщини Марії Буряк, Анни Собачко-Шостак, Параски Власенко.

Петриківський розпис відображає багаті мистецькі традиції минулого нашого народу. У декоративному малюванні втілюються соціальні мотиви та естетичні смаки народу, органічно поєднуються реальність і фантазія. Оволодіння технологічними особливостями петриківського розпису, виконання декоративної картини формує художні здібності та естетичну свідомість студентів мистецького профілю [Пікуш, 2013: с. 245].

У практиці вивчення декоративного розпису студентами спеціальності «Образотворче мистецтво» особливе місце займає петриківський розпис. Петриківський розпис – це сукупність художніх

властивостей, що підвищують емоційну виразність творів пластичних мистецтв у навколишньому середовищі. Провідну роль в передачі відчуття стилізованості, декоративності твору відіграє декор, у тому числі й орнамент, його стилізація, композиційна побудова, особливості пластичних форм, фактури і матеріалу.

Кожен регіон України багатий на власні орнаментальні мотиви. У Петриківці майстри зображували як людей так рослинний і тваринний орнамент. Для насиченості кольору використовували рослинні барвники та фарби, які розводились на суміші яєчного білка з жовтком: жовток допомагає стійкості і яскравості фарб, а білок використовувався як лак, що надає малюнку своєрідного блиску. Користувалися різнобарвними глинами, сажею, крейдою, синькою, деревним вугіллям, соками і рослинними наварями та мінеральними фарбами, розведеними на борошняному клейстері або на воді з молоком.

Багатівікова практика петриківського розпису створила своєрідну систему композиційних законів, колірних і технічних принципів, що розвивається і удосконалюється в наш час. Усвідомлення й дотримання їх допомагає студентам досягати у власних творчих роботах естетичної впорядкованості, композиційної цілісності й художньої досконалості.

У процесі вивчення петриківського розпису, студенти вчаться:

– на основі природних форм стилізувати, спрощувати, трансформувати реалістичні форми в декоративні;

– розуміти закони композиції та її основні виражальні засоби;

– розуміти й аналізувати твори відомих майстрів Петриківки;

– за допомогою кольору передати настрій, емоції;

– вільно володіти виражальними засобами декоративного живопису.

Петриківський розпис у національній культурі українського народу посідає особливе місце. Він відображає самобутність, художній феномен нашого народу: його поетичність, фантазію, образне мислення, мудру простоту поглядів і почуттів, оспівує кращі риси народного характеру – сміливість, гуманність, чесність, багатирську силу, оптимізм. Народ віками прагнув у художній формі виразити своє ставлення до життя, любов до природи, своє розуміння краси. Розпис розкриває перед студентами багатство культури народу, допомагає засвоїти звичаї, які передаються від покоління до покоління, навчає розуміти й любити прекрасне, привчає до праці за законами краси [Пікуш, 2013: с. 245].

Висновки. Підготовка майбутніх вчителів до викладання образотворчого мистецтва, спрямована на реалізацію їх художніх здібностей, мотивацію, усвідомлення необхідності до самовдосконалення. Професійна компетентність є невід’ємним компонентом готовності студентів до майбутньої педагогічної діяльності, а її високий рівень – необхідною умовою розвитку професійного потенціалу майбутнього викладача.

Професійна компетентність майбутнього вчителя образотворчого мистецтва містить художньо-педагогічну спрямованість майбутнього професіонала (мотиви, прагнення до художньо-педагогічної діяльності), синтез компетенцій в галузі творення художнього образу, мови образотворчого мистецтва, оволодіння технологіями навчання художньо-творчої діяльності, професійно значущі якості та властивості (художньо-творчі здібності, організаційні здібності тощо). Предметні компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва є складником професійної компетентності й розуміються як інтегровано-цілісна властивість, що характеризується педагогічно-мистецькою метою та мотивами, наявністю стійкої системи спеціальних фахових знань, відповідних умінь та навичок, мистецькими здібностями та педагогічною спрямованістю.

Розуміння студентами значення декоративного мистецтва у формуванні творчої особистості, досконале вивчення теорії петриківського розпису й особливостей мистецької спадщини сприяє підвищенню рівня їх фахової компетентності. Досконале вивчення петриківського розпису в змісті професійної педагогічної освіти дає змогу майбутнім фахівцям відтворювати традиційні розписи та творчо інтерпретувати їх у власних декоративних композиціях.

ЛІТЕРАТУРА

- Кириченко, 2006* – Кириченко М. А. Український народний декоративний розпис: Навчальний посібник / М. А. Кириченко. – К. : Знання-Прес, 2006. – 228 с.
- Мельничук, 1985* – Мельничук О. С. Словник іншомовних слів / О. С. Мельничук – Київ : Головна редакція «Українська радянська енциклопедія» (УРЕ), 1985. – 428 с.
- Носаченко, 2017* – Носаченко Т. Вивчення декоративного живопису в професійній підготовці майбутнього вчителя // Регіональні культурні, мистецькі та освітні практики: матеріали IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. – 9–10 березня 2017 р. – Переяслав-Хмельницький. – С. 97–100.
- Огороднійчук, 2008* – Огороднійчук І. А. Диагностика урвней правової компетентности / І. А. Огороднійчук // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського: зб. наук. пр. – Одеса, 2008. – С. 220–226.
- Пікуш, 2013* – Пікуш А. А. Петриківський розпис. (Короткий нарис з історії петриківського розпису.) / А. А. Пікуш // Рукопис. Петриківка, Науково-діловодний архів ДНІМ, 2013. – 245 с.
- Ревенко, 2007* – Ревенко І.В. Художньо-естетична компетентність педагога як показник його професійної культури / І.В. Ревенко // Мистецтво і освіта. – 2007. – № 3. – С. 139–146.
- Яланська, 2012* – Яланська С. Творча компетентність педагога як умова ефективності професійної діяльності / С. Яланська // Естетика і етика педагогічної дії. К.: – 2012. – Вип. 4. – С. 81–83.

REFERENCES

- Kirichenko, 2006* – Kirichenko M. A Ukrainian folk decorative painting: Textbook / M. A. Kirichenko. – K. : Knowledge-Press, 2006. – 228 p.
- Melnichuk, 1985* – Melnichuk O.S. Dictionary of foreign language words / O. S. Melnychuk. – Kyiv : Editorial board «Ukrainian Soviet Encyclopedia» (URE), 1985. – 428 p.
- Nosachenko, 2017* – Nosachenko T. Study of decorative painting in the professional training of the future teacher // Regional cultural, artistic and educational practices: materials of the IV International Scientific and Practical Internet Conference. – March 9–10, 2017. – Pereiaslav-Khmelnytskyi city. – P. 97–100.

Pedagogy

- Ogorodniychuk, 2008 – Ogorodniychuk I. A. Diagnostics of levels of legal competence / I.A.Ogorodniychuk // Scientific Bulletin of the Southern Ukrainian State Pedagogical University named after. KD Ushinsky: Sb. sciences Ave. – Odessa, 2008. – P. 220–226.
- Pikush, 2013 – Pikush A. A. Petrikovsky painting. (A short essay on the history of Petrikov painting.) / A. A. Pikush // Manuscript. Petrikivka, Scientific-record keeping archive of DNIM, 2013. – 245 p.
- Revenko, 2007 – Revenko I. V. Artistic and aesthetic competence of the teacher as an indicator of his professional culture / I.V Revenko // Arts and Education. –2007. – No. 3. – P. 139–146.
- Yalanska, 2012 – Yalanska S. Creative competence of a teacher as a condition for the effectiveness of professional activity / S. Yalansky // Aesthetics and ethics of pedagogical action. K. : – 2012. – Issue 4. – P. 81–83.

УДК 37 (09) + 371.01

Людмила Левицька

ВЗАЄМОВІДНОСИНИ УЧИТЕЛЯ Й УЧНЯ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

У статті розглядається проблема взаємовідносин учителя й учня, взаємодії в педагогічному колективі у педагогічній спадщині В. Сухомлинського. Аналізується теоретико-практичний досвід В. Сухомлинського щодо організації діяльності вчителя і його взаємовідносин з дітьми; вичленюються і характеризуються форми та методи, що сприяють формуванню в учнів позитивної мотивації навчання, умінь і навичок активної самостійної пізнавальної діяльності. Аналізуються психолого-педагогічні погляди вченого на особистість вчителя та його професійну підготовку; висвітлюються методи В. Сухомлинського в роботі з педагогічно занедбанними учнями. Розкривається сутність індивідуального підходу до вихованців, особливості спілкування вчителя та учня у спадщині В. Сухомлинського. Аналізується досвід практичної діяльності В. Сухомлинського у Павлівській школі: аспекти всебічного виховання учнів та особливості роботи вченого з учительським колективом; необхідність організації педагогічно продуманих гуманістичних взаємин у шкільному колективі, основаних на духовності та доброзичливості, взаємній повазі і взаємному довірі. Показується можливість творчого застосування ідей В. Сухомлинського на сучасному етапі відродження національної школи.

Ключові слова: *взаємовідносини учитель-учень, спілкування-діалог, ділове спілкування, види уроків, комунікативні вміння, стиль спілкування, засоби педагогічного впливу.*

The article deals with the problem of the relationship between the teacher and student, the interaction in the pedagogical team in the pedagogical heritage of V. Sukhomlynsky. The theoretical and practical experience of V. Sukhomlynsky concerning the organization of the activity of the teacher and his relationships with children is analyzed; characterized by the forms and methods that contribute to the formation of positive motivation in learning, skills and abilities of active independent cognitive activity in the students.

The psychological and pedagogical views of the scientist on the personality of the teacher and his professional training are analyzed; The methods of V. Sukhomlynsky's work in work with pedagogically neglected pupils are covered. The essence of the individual approach to pupils is revealed; features of communication between teacher and student in the legacy of V. Sukhomlynsky. It was revealed that the scientist identified the features of the relationship between the teacher and the student, characterized the types of communication: communication-dialogue, intellectual and business communication; Psychologically substantiated types of lessons were developed that gave the teacher the opportunity to establish unconventional relationships with a pupil - a lesson of thinking, a lesson-game, a lesson-fairy tale. It is noted that the daily communication between the teacher and the student, their cooperation in the educational work of V. Sukhomlynsky, depending on the business qualities of the teacher, the direction of his interests, appraisal orientations, from his emotional and mental state.

The development of psychologically grounded requirements for the communicative skills and abilities of the school teacher is determined by the teacher-innovator: the ability to evaluate the